

گهر نگیں زاگرس

لیدا ویسمریدی، یسرا اکبری و زهرا دولتیاری

دانشجویان کارشناسی اقلیم‌شناسی دانشگاه کردستان

akbariyosra@yahoo.com

چکیده

دریاچه گهر یکی از جذاب ترین مکانهای طبیعی است که در قلب کوههای ایران قرار گرفته است. دریاچه گهر در کوههای اشترانکوه در زاگرس میانی در استان لرستان واقع شده است. این دریاچه به دو دریاچه بزرگ و کوچک تقسیم شده است. عمق دریاچه حداکثر ۲۸ متر و در ارتفاع ۲۳۶۰ متری از سطح دریای آزاد قرار گرفته است. طول این دریاچه ۱۷۰۰ و عرض آن ۵۰۰ متر است. با توجه به رشد جمعیت گردشگر و عدم توجه به ظرفیت این زیستگاه (گهر) دچار خسارات و تلفاتی شده در حالی که درگذشته به علت مصون ماندن از دخالت های انسان دارای طبیعتی دست نخورده بوده است. عمر دریاچه را ۳۰ میلیون سال تخمین زده اند که عدم رعایت اصول زیست محیطی امکان کاهش عمر دریاچه و از بین رفتن آن را در پی خواهد داشت. ضرورت کاهش آسیب پذیری این اکوسیستم به عنوان یکی از اهداف اصلی تحقیق ارائه شده محسوب می گردد. با توجه به اهمیت این موضوع در این مقاله سعی شده با استفاده از مطالب جمع آوری شده و ارائه راهکارهایی از آسیب پذیری این منطقه در برابر تهدیدات انسانی و زیست محیطی جلوگیری به عمل آید. این پژوهش با استفاده از مطالعات میدانی و تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت ها و تهدیدها در جهت بهبود وضعیت دریاچه گهر برآمده است.

کلید واژه ها: تگین زاگرس، اشترانکوه، دریاچه گهر

مقدمه

سلسله جبال زاگرس مرکزی از نظر تنوع زیستی بسیار غنی است و یکی از مناطق منحصر به فرد کشور محسوب می شود. ناهمواری ها و شرایط متنوع آب و هوایی، تنوع زیستی قابل توجهی را در اکوسیستم ها و زیستگاه های زاگرس مرکزی موجب گردیده است و منابعی را برای حدود ۲۰۰۰ گونه ی گیاهی، گونه های در معرض انقراض و هم چنین پستانداران بومی ایجاد کرده است. وجود تعداد بسیار زیادی از گونه های گیاهی و حیوانی که از نظر تجاری فاقد اهمیت هستند، شکل گیری تمدن های اولیه در این منطقه را موجب گردیده است. در دهه های اخیر عواملی نظیر تغییرات جمعیتی، تحولات سیستم های اقتصادی و اجتماعی، صنوخ شدن مدیریت و روش های بهره برداری از زمین به شیوه ی سنتی، موجب کاهش تنوع زیستی گردیده است و در حال حاضر آن را با تهدید جدی روبرو نموده است. یکی از اکوسیستم های طبیعی این ناحیه دریاچه گهر واقع در استان لرستان می باشد که بنا به گزارش خبرگزاری فارس دریاچه گهر به عنوان تگین زاگرس معروف است(www.farsnews.com).

روش تحقیق

در این پژوهش به دلیل کمبود منابع در ارتباط با موضوع، عمده منابع مورد استفاده از سایت های اینترنتی بوده است. و روش تحقیق این پژوهش ترکیبی از روشهای اسنادی و میدانی است. جمع‌بندی و نتیجه گیری این پژوهش بر پایه مقایسه مطالب جمع آوری شده در این زمینه است. و مساله مهمی که در این پژوهش به دنبال راهکار منطقی برای آن بوده ایم تاثیر و نقش راههای آسفالته بر روی محیط زیست این دریاچه بوده است.

معرفی گهر

دریاچه گهر از زیباترین دریاچه های کوهستانی ایران است که در ۱۲۱ کیلومتری شرق استان لرستان به مرکزیت خرم آباد و در ۳۵ کیلومتری جنوب شرقی شهر دورود واقع گردیده این دریاچه همچون تگینی در مرکز منطقه حفاظت شده اشترانکوه با مختصات جغرافیایی عرض شمالی و طول شرقی و در ارتفاع ۲۳۵۰ متری از سطح دریای آزاد قرار گرفته است(www.gahar.com). گهر شامل دو بخش به نام های گهر بزرگ (کله گهر) و گهر کوچک(کره گهر) می باشد وسعت دریاچه گهر بزرگ حدود ۱۰۰ هکتار و عمق دریاچه بین ۴ تا ۲۸ متر و عرض آن بین ۴۰۰ تا ۸۰۰ متر و طول آن ۱۵۰۰ متر می باشد (Lornews.wordpress.com).

میزان بارش سالانه در منطقه حدود ۹۳۱ میلیمتر است که بیشتر بصورت بارش برف می باشد. در سالیان پر برف سطح دریاچه بچ بسته و مناظر زیبا و بدیعی را برای علاقه مندان به طبیعت و گردشگران به وجود می آورد(www.asriran.com). آب آن از ذوب برف های اشترانکوه و انباشت آن در پشت سد یا آب بندی که از ریزش کوه پدید آمده تشکیل شده است و دریاچه آب شیرین را به وجود آورده است(www.anobanani.ir). از قسمت بالا،جوی آبی به دریاچه می ریزد که ادامه ای در دریاچه ای دیگر منتهی می شود. جریان ورودی آب دریاچه ۱۰ فوت مکعب بر ثانیه و جریان خروجی آن حدود ۲۰ فوت مکعب برثانیه می باشد. علت افزایش حجم آب خروجی دریاچه وجود چشمه هایی در قسمت تحتانی آن است(www.farsnews.com).

نحوه پیدایش گهر

دریاچه گهر (۲۹ کیلومتری جنوب خاور دورود) به احتمال زیاد در اثر وقوع یک زمین لرزه به بزرگی زیاد به وجود آمده است. در واقع، این دریاچه به واسطه ی بسته شدن دره توسط یک سنگ ریزش عظیم تشکیل گردیده است. دریاچه کوهستانی گهر که بر روی گسل اصلی امروزی زاگرس(بخش دورود) قرار دارد، بر پهنه رو مرکزی زمین لرزه فاجعه بار دره سیلا خور در تاریخ ۱۱/۳ /۱۲۸۷ ه.ش با بزرگای ۷.۴ ریشتر منطبق است. بنابراین این دریاچه احتمالا در اثر جنبش گسل دورود و روپداد یک زمین لغزش سنگ ریزش تشکیل گردیده است(www.fishing.ir).

جاذبه های دریاچه

منحصر بودن آن در میان کوهساران اشترانکوه رویش متنوع گل ها و گیاهان دارویی، کوهنوردی، ماهی گیری، شنا، قایق رانی، دیدن حیات وحش، راه پیمایی در کنار دریاچه از جمله جاذبیت هایی است و خاطرات خوشی را برای هر بازدید کننده ای به یادگار خواهد گذاشت. بهترین زمان بازدید از دریاچه اواخر بهار و اواسط تابستان است. دریاچه گهر زیستگاه مناسبی برای انبیاان و دیگر حیوانات وحشی است. مارماهی، لاک پشت، قورباغه، ماهی قزل آبی رنگین کمان و ماهی خال قرمز در این دریاچه زیست می کنند. بیشترین جاذبه های دریاچه حضور گله های ۱۳۰۰الی ۴۰ نفری گراز های وحشی در ساعات ۱۱ شب به بعد است که از کنار رودخانه به محدوده ی دریاچه می آیند(www.gahar.com). ساحل آن به جز قسمت مدخل دریاچه که ساحلی ماسه ای دارد و به تدریج عمیق می شود در کلیه ی نقاط دارای ساحلی ماسه ای است، جنگلی انبوه وجود دارد که این جنگل هم در معرض خطر است(www.lake.ir/news).

پوشش گیاهی اطراف دریاچه گهر و منطقه اشترانکوه شامل: بلوط، بید، بادام، پسته وحشی، گلایه وحشی، چنار، نارون، انجیر، زبان گنجشک، سبب، زالزالک، ارژن، کنار و... است. آب زلال و گوآری این دریاچه دارای ترکیبات کامل آب معدنی است. در کنار این دریاچه گله های ارزشمند زیستی وجود دارد که از این منطقه بکر، اکوسیستمی اعجاب برانگیز ساخته است(www.asriran.com).

نقاط قوت

دسترسی به این دریاچه از طریق شهر دورود امکان پذیر است این دریاچه از لحاظ زیست بوم و محیط طبیعی اهمیت زیادی دارد و به علت نداشتن راه ماشین رو تا حد زیادی از خرابی و آلودگی به دست انسان به دور مانده است(www.farsnews.com). بهترین جاذبه های طبیعی و گردشگری و مناطق باستانی در این منطقه قرار دارد و می توان از طریق گردشگران و جذب توریسم، اقتصاد این منطقه را رونق بخشید. به طور متوسط سالانه ۷۰ هزار گردشگر داخلی و خارجی از دریاچه بازدید می کنند(www.gahar.com).

نقاط ضعف

از محل پارکینگ اتوبسیل تا دریاچه حدود ۱۸ کیلومتر و به فاصله ۴الی ۴.۵ ساعت در میان کوه ها و دره ها باید پیاده روی نمود و در این مدت هیچ گونه ارتباط تلفنی و یا دسترسی به امکاناتی مثل جان پناه، وسیله نقلیه امکان پذیر نمی باشد. در طول مسیر هیچ گونه امکانات رفاهی- بهداشتی وجود ندارد و این ضربه بزرگی به صنعت گردشگری و توریسم وارد می کند. هیچ گونه کار فرهنگی در طول مسیر و یا در کنار دریاچه انجام نشده است، هیچ گونه امکانات و کمک های اولیه در محدوده دریاچه وجود ندارد چنانچه کسی دچار آسیب یا بیماری گردد باید ساعت ها آن هم با پای پیاده این مسیر را به ناچار طی کند(www.gahar.com).

طرح مسئله

آسفالت حیات» دریاچه گهر» را نشانه گرفته است.

در حال حاضر راه دسترسی به این دریاچه به صورت مالرو است که این امر موجب شده است طبیعت گردان مسیر ۱۳ کیلومتری تا دریاچه را پیاده طی کند؛ البته این پیاده روی در مسیری که خود دارای طبیعتی بی نظیر در منطقه اشترانکوه است، صفای کمتر از حضور خود در دریاچه را ندارد(www.anobanani.net). بنابراین چند سالی است که از سوی برخی مسئولان مسئله ایجاد راه دسترسی آسفالته برای این دریاچه دیدنی مطرح می شود که کارشناسان معتقدند این امر حیات دریاچه و اکوسیستم بکر آن را به مخاطره می اندازد. مسئولان استان با طرح این موضوع که باید شرایط برای حضور همه افراد در محل دریاچه به منظور توسعه گردشگری فراهم شود خواستار ایجاد راه دسترسی تا محل دریاچه هستند که این امر مخالفتهای شدیدی محیط زیست استان را در پی داشته است(www.iran.ir).

احداث جاده، دریاچه گهر را به فراموشی می کشاند. احداث جاده از شهرستان الیگودرز به سمت دریاچه گهر که برای سهولت تردد وسایل نقلیه به این دریاچه منحصر به فرد کوهستانی صورت می گیرد، منجر به زوال تدریجی این میراث طبیعی خواهد شد به گزارش «میراث خبر»، «سعید بابایی» معاون فنی اداره محیط زیست استان لرستان، بایان این مطلب افزود تاکنون این دریاچه به علت سخت گذر بودن مسیر،از دخالت عوامل انسانی مصون مانده و طبیعت بکر خود را حفظ کرده است.اما اکنون با احداث جاده به سمت دریاچه وهموار شدن مسیر،این دریاچه به مکانی عمومی تبدیل خواهد شد و این امر مرگ این میراث طبیعی منحصر به فرد را به دنبال خواهد داشت.ساخت جاده الیگودرز به سمت دریاچه از سال ۱۳۸۰ آغاز و تاکنون ۱۰ کیلومتر از این جاده ساخته شده است جالب اینجاست که این منطقه جزء مناطق حفاظت شده محسوب می شود و طبق تعریف منطقه حفاظت شده به محدوده ای از منابع طبیعی کشور اعم از جنگل، مرتع،دشت،آب وکوهستان اطلاق می شود که از لحاظ ضرورت حفظ و تکثیر نسل جانوران وحشی یا احیای رستنی ها و وضع طبیعی آن دارای اهمیت خاصی بوده و تحت حفاظت قرار می گیرد.

نتیجه گیری و ارائه راهکارها

- در مورد دریاچه گهر تاکنون دو مطالعه انجام شده است. مطابق این مطالعات احداث هر گونه راه دسترسی (آسفالته) در این منطقه منطقی نیست. به گفته مسئولان محیط زیست آسفالته کردن مسیر الیگودرز تا دریاچه آسیب جدی به محیط زیست آنجا وارد می کند از طرفی سازمان گردشگری کشور خواهان جذب گردشگر برای این منطقه است و این امر واضح است که توسعه گردشگری با وجود راه صعب العبور الیگودرز تا گهر تقریباً غیر ممکن است پس می توان این مسیر را با ساخت تله کابین برای گردشگران راحت تر کرد.

- یک سیستم پساب جهت حفظ آب و خاک منطقه وجود داشته باشد.
- پارک های تحقیقاتی- پژوهشی اطراف دریاچه احداث شوند.
- تبلیغات مناسب نسبت به این منطقه جهت بالا رفتن سطح آگاهی مردم صورت گیرد.
- استفاده از گیاهان دارویی اطراف دریاچه عاملی جهت بالا بردن پتانسیل منطقه می باشد.
- بهترین برنامه برای توسعه گردشگری در دریاچه گهر وسهیل شرایط برای طبیعت گردان ایجاد امکانات مطلوب و رفاه بیشتر در محل دریاچه و سامان دهی وضعیت کنونی است. به هر حال حفظ این اکوسیستم بکر و زیبا نیازمند بهره برداری در حد ظرفیت و پرهیز از هر گونه دستکاری در این اکوسیستم حساس است که این امر جز با حساسیت و توجه ویژه مسئولان استان محقق نخواهد شد. گهر یک نماد بی نظیر برای طبیعت استان لرستان است که در فصل گردشگری تبدیل به یک شهرک می شود. زیستگاه های ما بسیار شکننده هستند و بهره برداری از آنها باید در حد ظرفیت این زیستگاه ها باشد و گر نه حیات آن ها به خطر خواهد افتاد.

References:
 - www.farsnews.com
 - www.gahar.com
 - www.lornews.wordpress.com
 - www.asriran.com
 - www.anobanani.ir
 - www.fishing.ir
 - www.lake.ir
 - www.iran.ir